
Rad sa znanstvenoga skupa
UDK 050 Kaj : 821.163.42'282/82-8
Primljeno: 2009-01-15

KAJEVE ANTOLOGIJE KAO ČASOPISNA I KNJIŽNA IZDANJA

Ivo Kalinski, Zagreb

Sažetak

U ovom se radu daje općeniti osvrt na antologije kajkavskoga pjesništva i pregledno-kritički osobito s obzirom na tri objavljene u zadnje vrijeme, Kuzmanovićevu Antologiju novije kajkavske lirike, KAJ 3-5, Zagreb 1975. te dvije Skokove Ogenj reči – Antologija hrvatskoga kajkavskoga pjesništva, KAJ 4-6, Zagreb 1986. i Rieči sa zviranjka – Antologija moderne kajkavske lirike 20. stoljeća, Tipex, Zagreb 1999. U tom smislu uz formativne značajke i kreativni doseg kajkavskoga pjesničkoga fenomena u sklopu nacionalne književnosti promatraju se i priređivačeve sklonosti, referencijalne i autoreferencijalne, kako prema samom pjesničkom činu tako i prema pjesničkim individualitetima.

Ključne riječi: časopis Kaj, antologije kajkavske lirike; kajkavski pjesnički fenomen u nacionalnoj književnosti; pjesnički identiteti

KAJ, časopis za književnost, umjetnost, kulturu, u svojoj četrdesetgodišnjoj neprekinutoj, raznorodnoj i nadasve bogatoj djelatnosti osobitu pozornost poklonio je onom dijelu područja umjetnosti riječi koji običavamo zvati *poezijom*, i to ne bilo kojoj, nego onoj koja se iznjedruje iz kajkavske jezične stvarnosti. Riječ je dakle o hrvatskokajkavskoj poeziji.

Samo sedam godina nakon osnutka kao prvo časopisno, ujedno i knjižno izdanje pojavila se *Antologija novije kajkavske lirike*, koju je u KAJU 3-5, godine 1975. na gotovo tristotinjak stranica uredio Mladen Kuzmanović. Treba reći da je do 1968., do osnutka časopisa, Kuzmanović pred sobom već imao antologijske, premda skromne, izbore kajkavske poezije kojima se je mogao poslužiti, kojima se je na kraju krajeva i poslužio; one selektirane u općim antologijama, na primjer one u Tadijanović-Delorkovoj *Hrvatskoj modernoj lirici*, Zagreb 1933.,

one u Kombolovoj *Antologiji novije hrvatske lirike*, Zagreb 1934., također one u Kombolovoj *Antologiji novije hrvatske lirike*, Beograd 1956., ili one u Mihalić-Pupačić-Šoljanovoj *Antologiji hrvatske poezije dvadesetog stoljeća od Kranjčevića do danas*, Zagreb 1966., ili one u Slamnigovoj *Antologiji hrvatske poezije od Kačića Miošića do Matoša*, Zagreb 1974., kao i one selektirane u specijalističkim kajkavskim antologijama, počam od Bačićeve *Antologije nove hrvatske kajkavske lirike*, Sisak 1937., preko Pavićeve *Antologije novije kajkavske lirike*, Zagreb 1958. do Hadrovicseve *Kajkavishe Literatur*, Wiesbaden 1964. Treba također reći da je Kuzmanović pred sobom imao i pet dotad izdanih knjiga kajkavske poezije (Stanka Dominića, Bože Hlasteca, Ivana Horvata, Verice Jačmenice i Božene Loborec), objavljenih 1970. u ediciji Male biblioteke "Ignac Kristijanović" tada već vrlo agilnog časopisa KAJ, imao je pred sobom i *Panoramu novijega kajkavskog pjesništva*, KAJ IV, br.1, 1971., Skokovu *Horvacku zemlicu*, Samobor 1971., također i Tominu *Popevku zemlji*, Čakovec 1971., kao što je imao uvid i u deset od 1971. do 1974. objavljenih knjiga u Štamparsko-izdavačkom zavodu "Zrinski" u Čakovcu u ediciji Biblioteke poezije urednika Ernesta Fišera. To su bile zbirke kajkavske poezije Stjepana Bence, Ivica Jembriha (čak tri!), Stanka Kancijana, Dragutina Feletara, Martina Hegedušića, Bože Hlasteca, Marije Novak i Blanke Dovjak-Matković. Imao je ovaj sastavljač antologije pred sobom i onodobna recitalna izdanja suvremenoga kajkavskoga pjesništva, onoga u Zlataru i Sv. Ivanu Zelini, s recitala za koje se običava rabiti pomalo pejorativni frazem da su s pojavom časopisa KAJ "počeli nicati kao gljive poslije kiše".

Kuzmanović je u *Antologiji novije kajkavske lirike* izdvojio (no, da li i verificirao?) četrdeset i dvoje autora, četrdeset i dva pjesnička imena. Kronološki, počam od Antuna Gustava Matoša do zadnjeg, Stanislava Petrovića. Između su, poštujući kronologiju objavljivanja ali i stanovite geografske i jezične raščlambe (ovo zadnje uvijek mi se činilo pomalo pretencioznim! - I. K.): Dragutin Domjanić, Tomislav Prpić, Nikola Pavić, Fran Galović, Mihovil Pavlek-Miškina, Miroslav Krleža, Ivan Goran Kovačić, Stjepan Bence, Blanka Dovjak - Matković, Grgur Karlovčan, Adalbert Pogačić, Stanko Dominić, Zvonko Milković, Stjepan Draganić, Fran Koncelak, Mirko Radušić, Melita Runje, Pajo Kanižaj, Anđela Vokaun-Dokmanović, Ivica Jembrih, Stanko Kancijan, Verica Jačmenica, Ivan Horvat, Božena Loborec, Josip Jurjević, Josip Ozimec, Drago Ulama, Zdravko Čadež, Katica Šimec, Ivo Kalinski, Mirko Hadrović, Željko Reiner, Marija Novak, Dragutin Feletar, Vladimir Šenjuga, Zvonko Kovač, Zlatko Crnec, Ivan Kutnjak i Božica Pažur.

Bez obzira na prenaplašenu širinu pjesničkih imena koja se u ovoj antologiji zatječu, bez obzira na prije svega subjektivne sastavljačeve okolnosti, Kuzmanovićeva *Antologija novije kajkavske lirike* - s opširnim predgovorom, s

rječničkim prijevodom na standard manje poznatih riječi, s biografskim i bibliografskim bilješkama te preciznom bibliografijom kajkavianom - u historiografiji kajkavskoga pjesništva svakako je jedno od najdragocjenjenijih KAJEVIH časopisnih izdanja, a u obzoru nacionalnog pjesništva i kulture jedno od indikativno referentnih.

Jedanaest godina potom pojavila se knjiga *Ogenj reči - Antologija hrvatskoga kajkavskoga pjesništva*, priređivača Jože Skoka. To je tada slijedom bila druga antologija KAJEVA časopisna i knjižna izdanja, objavljena u KAJU br. 4-6, 1986. godine.

Od Kuzmanovićeve, ova se antologija razlikuje u mnogočemu, ponajviše problemski i, usudujem se reći, konceptualno. Kolokvijalno govoreći, reklo bi se da je Skoku priređivanje ove antologije bilo znatno lakše nego njegovu prethodniku. A za to, da mu je bilo lakše, ako već i jest tako, nije mu priskrbio gotovo nitko sa strane nego ponajviše on sam. Naime, uz mnogobrojne književnopovijesne studije i interpretacije fenomena kajkaviane, uz mnogobrojne kritičke priloge u vidu recenzija i prikaza, napose uz dvije temeljne svoje knjige: *Moderno hrvatsko kajkavsko pjesništvo* te *Kajkavski kontekst hrvatske književnosti* (obje tiskao "Zrinski", Čakovec 1985.), Skok je već prije objave spomenute antologije sam istrasirao put svekajkavske pjesničke i poetičke sinteze.

Njegova, na 330 stranica, *Antologija hrvatskoga kajkavskoga pjesništva*, kako i sam naslov kazuje, antologija je svekajkavske (antologijske) poetske riječi, ugrubo rečeno: od početka do dana objavljivanja, kronološki raspoređena u pet koherentnih dijelova: I. Roža u njadrih sto(l)jeća s Izborom kajkavskih pjesmarica od 15. do 18.st., II. Tiček i tičica s Izborom iz usmenoga kajkavskoga pjesništva, III. Kip jezika horvatskoga s Kajkavskim pjesnicima 19. stoljeća, IV. Reči vu kmici goreče s Kajkavskim pjesnicima prve polovice 20. stoljeća i V. Drievo na samem, s Kajkavskim pjesnicima iza 1950. godine. S bogatim priložima - rječničkim, s bilješkama o pjesnicima te s priređivačevim Post scriptumom na kraju, ova se antologija funkcionalno odzrcaljuje u zadanoj konceptualnoj slici, o kojoj sam Skok u Post scriptumu, između ostalog, kaže: "(...) ova antologija polazi od načela ravnopravnosti kajkavskoga pjesništva, a posebice od načela višestoljetnog kontinuiteta kajkavske pjesničke riječi. Taj kontinuitet, koji se začinje prvim pjesničkim radovima još u 14. stoljeću, nastavlja se i ostvaruje zrelim pjesničkim ostvarenjima u kasnijim stoljećima kajkavske književnosti, i to bez obzira na to kakav je u pojedinim razdobljima bio njegov ekstenzitet."

Četvrti i peti dio Skokove *Antologije*, naime Kajkavski pjesnici prve polovice 20. stoljeća i Kajkavski pjesnici iza 1950. godine uglavnom se izborom pjesnika i njihovih pjesama poklapa s izborom Kuzmanovićevim, dakako ne sasvim. Iz Skokova izbora, u odnosu na Kuzmanovićev, ispalo je - zbog pooštrenih krite-

rija - jedanaestero pjesničkih imena: Adalbert Pogačić, Stanko Dominić, Fran Koncelak, Josip Jurjević, Josip Ozimec, Katica Šimec, Mirko Hadrović, Marija Novak, Dragutin Feletar, Vladimir Šenjug i Ivan Kutnjak. Ali su antologijski verificirana nova: Vladimir Velčić, Ivan Golub, Zvonimir Majdak, Ernest Fišer i Božica Jelušić.

Trinaest godina poslije, godine 1999. Skok je na gotovo petstotinjak stranica, ovaj put u nakladnika TIPEXA, objavio svoju drugu antologiju *Rieči sa zviranjka - Antologiju moderne kajkavske lirike 20. stoljeća*, u kojoj je po njegovu izboru sa svojim anologijskim pjesmama prodefiliralo pedesetsedmero pjesnikinja/pjesnika. Knjiga inače sadrži bogat tumač manje poznatih riječi, kajkavskih i latinskih, izraza i izreka Stjepka Težaka, priređivačeve minuciozne bilješke o pjesnicima te, na samom kraju, priređivačevu pogovornu riječ.

U ovoj, drugoj svojoj antologiji Skok je, moglo bi se reći, rehabilitirao četvoricu pjesnika: iz starije plejade, pučkog pjesnika Florijana Andrašeca (kojeg nije bilo ni u Kuzmanovićevoj ni u prvoj Skokovoj, premda se već zatječe u Pavićevoj *Antologiji novije kajkavske lirike* iz 1958.), i Vinka Kosa, suptilnog duhovno-refleksivnog pjesnika, zatim iz novije plejade poeziju Vladimira Šenjuga i, osobito, Ivana Kutnjaka, a izostavio je Melitu Runje, koja je inače bila u njegovoj prvoj antologiji. Uz već provjerena pjesnička imena, u desetak godina - od 1986. do 1999. - objavljuvanjem u časopisu KAJ, sudjelovanjem na mnogim recitalima i objavljuvanjem u prigodnim zbornicima, nadasve pak samostalnim zbirkama, izregrutirala su se po Skokovoj ocjeni - anologijskim pjesmama mnoga nova imena. Navodim ih abecednim slijedom: Drago Britvić, Božica Brkan, Zlata Bujan-Kovačević, Zvonimir Bukovina, Ivan Čehok, Miroslav Dolenc Dravski, Ljubica Duić, Željko Funda, Vinko Hasnek, Vladimir Korotaj, Ivan Kušteljega, Zvonimir Majdak, Stijepo Mijović Kočan, Biserka Marečić, Denis Peričić, Zlatko Pochobradsky, Tomislav Ribić, Zdravko Seleš, Valentina Šinjori, Franjo Švob i Jolanka Tišler.

Naravno da priređivačima/sastavljačima antologija, ma bilo kojeg žanra, nije nimalo lako; pri izboru uvijek se prepleću osobne i objektivne okolnosti. Istina je da antologijski pjesnički individualiteti razbuđuju, ali i izazivaju sijaset referencijalnih pa i autoreferencijalnih doživljavanja; u ponekih će se tako poetska tvorevina senzibilizirati više uz nostalgične motive, teme i tonove, u nekih će se raspoređivati i poetski problematizirati više uz egzistencijalne, moderne i postmoderne pojmove, u nekih će se bližiti više ironičnom i grotesknom, čak i nihilističkom, koje onda ide do sveopćeg relativiziranja svega, konačno - do rasapa samog teksta.

Bližeći se zaključku - reći je da su u posljednja dva i pol desetljeća prošloga stoljeća sve tri objavljene antologije kajkavskoga pjesništva u kojima antologičari

preferiraju različite autorske modele poetskog izražavanja - Kuzmanovićeva, a pogotovo obje Skokove - velik doprinos prije svega kajkavskoj književnosti, ali se njima prvi put s one često spominjane marginalne, rubne crte najozbiljnije uključuje tamo gdje je toj književnosti po samoj naravi stvari oduvijek i mjesto - u maticu svehrvatske književnosti kao njezin korporativni dio. To je neprijeporna činjenica, ali je isto tako neprijeporna činjenica da suvremeni hrvatski jezik, standard, kao i književnost na njem, zadirući od tobožnjeg konzervatizma, baš i ne prihvaća, osim deklarativno, supstandardne jezične oblike: kajkavski i čakavski. No, zašto je to tako, sasma je druga i - duga priča.

KAJ'S KAJKAVIAN PERIODICAL AND BOOK EDITIONS ANTHOLOGIES

By Ivo Kalinski, Zagreb

Summary

This paper is a general overview on Kajkavian poetry anthologies and also a survey/critical review, especially regarding three recently published ones: Antologija novije kajkavske lirike (Anthology of recent Kajkavian Lyrics), KAJ 3-5, Zagreb 1975, by Kuzmanović, and two anthologies by Skok: Ogenj reči – Antologija hrvatskoga kajkavskoga pjesništva (Croatian Kajkavian Poetry Anthology), KAJ 4-6, Zagreb 1986, and Rieči sa zviranjka – Antologija moderne kajkavske lirike 20. stoljeća (Anthology of Modern Kajkavian 20th Century Lyrics), Tipex, Zagreb 1999. In this respect there are also observations made as to this paper's author and his affinities, referential and auto-referential, in respect to the act itself when writing poetry and also regarding poet individualities; alongside with formative characteristics and creative range of Kajkavian poetic phenomenon in the context of national literature.

Key words: Kajkavian lyrics anthologies, KAJ periodical, the Kajkavian poetic phenomenon in national literature, poetic identity